

socialization of citizens is paid. Historical, system, comparative and other methods are used in the article.

Keywords: political crisis, political system, higher education, axiological crisis, political socialization.

Ключник Р. М., кандидат политических наук, преподаватель кафедры политологии, социологии и гуманитарных наук, Днепропетровский университет им. Альфреда Нобеля (Украина, Днепропетровск), nobelpolis@yandex.ru

Высшее образование в условиях политического кризиса: функциональные особенности

Раскрыты основные функциональные особенности высшего образования в условиях политического кризиса. Проанализированы важнейшие тенденции, характерные для современного мирового образовательного пространства. Доказано, что кризисные явления в образовательном процессе коррелируются с аналогичными процессами в политической, экономической и социальной сферах. Выделены основные направления влияния высшей школы на политическую систему: компетентностный, кадровый и аксиологический. Подчеркнута роль высшей школы в подготовке специалистов-политологов нового поколения. На примере ряда стран доказана эффективность влияния академического сообщества на кадровый состав государственной власти. Особое внимание уделено возможностям высшей школы как агента социализации граждан. В статье использованы исторический, системный, структурно-функциональный и иные методы.

Ключевые слова: политический кризис, политическая система, высшее образование, аксиологический кризис, политическая социализация.

УДК 329.94(477).

Шеремета О. М., кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії та українознавства, Одеська національна академія зв'язку ім. О. С. Попова (Україна, Одеса), Sheremeta.oksana14@gmail.com

Українсько-польські стосунки у Галичині та політика австрійського уряду кінця XIX – початку XX ст.

Аналізується політичне становище у Галичині наприкінці XIX – початку XX ст. Автором розглядається політика австрійського уряду в українсько-польському протистовнанні. Визначено фактори, які впливали на формування цієї політики та її вплив на розвиток українського національного руху у Галичині.

Ключові слова: парламент, куральна система, виборчі зловживання, Галичина, Австрійська імперія, державна політика.

Революційні події в Австрійській державі сприяли активізації процесів поживлення суспільно-політичного життя на західноукраїнських землях. Галичина як найбільш модернізована з українських провінцій Австрійської монархії користувалася автономією, мала право внутрішнього самоврядування. Перебування західноукраїнських земель у складі Австро-Угорської імперії здійснило позитивний вплив на політичну ситуацію в краї, оскільки внаслідок революції в імперії була проголошена демократична конституція, яка надавала народам імперії деяку свободу.

Тема становлення виборчої системи в Австро-Угорській імперії і польсько-українських стосунків доволі добре розроблена в українській та польській історіографії. Написано декілька ґрунтовних праць про формування австрійської виборчої системи, її становлення в провінціях, про особливості проведення виборів у Галичині та їх наслідки для політичної ситуації в краї. Серед робіт даного спрямування переважають ті, що присвячені проблемі польсько-українських відносин. Зокрема, високий теоретичний рівень притаманний дослідженням М. Макарчука [3], О. Сухого [9], К. Левицького [2], М. Мудрого [6], В. Мороза [4], І. Черновола [7; 8] та інших. Серед польських наукових праць з даної проблематики

слід виділити праці М. Сівіцькі [11] та С. Ястребські [12]. Ці дослідження є ґрунтовною основою для того, щоб вийти за рамки локального виміру виборів і українсько-польських стосунків і поставити нові питання до цієї теми.

Основний метою статті є дослідження відносин центру – периферії в рамках формування модерної політичної системи імперії Габсбургів. Вивчення системи формування виборчих відносин з боку центральної влади, зокрема як центральна влада бачила виборчу систему на місцях, в який спосіб і чому вона домовлялася з локальними елітами, а саме з польськими і українськими політичними партіями, які стратегії вона використовувала для утримання стабільності і рівноваги, вигідної для неї в доволі складній провінції, якою була Галичина, який вплив мали галицькі (польські і українські еліти) у Відні, і хто представляв і захищав їхні інтереси. Про останнє майже немає досліджень, хоча є чудові архівні матеріали і спогади українських і польських політиків.

На зламі XIX–XX століття з появою постулату загальних і рівних виборів, місто стає місцем маніфестацій і політичних зібрань, а виборчі компанії починають набирати щораз агресивніших форм. Політика як трамплін для забезпечення власних меркантильних інтересів, будівництва стрімкої кар'єри і отримання позицій у Відні стала цікавити багатьох політиків. Яскравим прикладом були українські політики Микола Василько, Юліан Романчук та ряд інших, які були впливовими у Відні. Як ці рухи впливали на галицький політикум, як нестабільність провінції і маніпулятивність цією нестабільністю польськими і українськими політичними партіями впливала на позицію Відня. Всі ці питання є відкриті для дослідження.

На початковому етапі формування виборчої системи галицькі українці, яким катастрофічно не вистачало власної еліти, дивились на виборчий процес як на заваганку панів. Русини, як тоді називали українців не розуміли важливості парламентських методів боротьби за покращення власного життя, більше надіючись на австрійського цесаря. Вони не усвідомлювали, що центральний австрійський уряд буде вести переговори лише із стороною, яка отримувала владу у краю внаслідок виборчої перемоги.

Але, внаслідок зростання рівня освіти, формування власної еліти та зростання національної свідомості серед всіх верств галицького суспільства, а також як відповідь на систематичний тиск поляків, галицькі українці прокидаються до політичної боротьби.

Тут вони зіштовхнулися із шаленою протидією польського правління. Збереження своєї переваги над українцями на всіх рівнях влади у провінції поляки вважали життєво необхідною умовою для відродження своєї держави у майбутньому. Тому вони йшли на будь-які зловживання для забезпечення своєї влади, особливо у Східній Галичині [2, с. 28].

Галичина пережила не одні вибори, які, щоправда, відбувалися в умовах майнового цензу, оскільки конституція не передбачала вільних, відкритих виборів для населення різних територій імперії, в тому числі і для українців в Галичині. Внаслідок порозуміння австрійського уряду із поляками усю вертикаль місцевої влади в Галичині отримали поляки, у результаті реформ 1867 р. вони отримали ширшу автономію. Урядову німецьку мову у Галичині було змінено урядовою

польською. Життя українців дедалі ускладнювалось. Куріальна система виборів у Галичині значно обмежувала українську репрезентацію в австрійському парламенті, українські послы не могли розраховувати на якийсь вплив на політичну ситуацію в імперії загалом і місцеве законодавство та організаційну діяльність зокрема, тим більше, що постійно відчували спротив польських послів. Наслідком цього було зростання настроїв українських політиків до боротьби за зміну виборчого законодавства в Австро-Угорщині, яке б надало населенню Галичини право на вільні та загальні вибори.

Делегати з Галичини прагнули отримати деяку перевагу представництва в парламенті і свої зусилля спрямовували на досягнення цієї мети [6, с. 94–95]. Відсутність серед українців багатих землевласників та представників буржуазії позбавляла українців можливості мати суттєве національне лобі у галицькому сеймі та Палаті Послів австрійського парламенту.

Цим скористалися поляки, які сформували чітку вертикаль влади у Галичині та узгодили її із Віднем. Куріальна система виборів задовольняла польську національну спільноту, яка формувала панівну частину Галичини і через те володіла політичною владою у краї. Вибори проходили під керівництвом поляків, із масовими порушеннями, на які українці не знаходили гідної відповіді.

Найвищі австрійські урядовці, відповідаючи на виступи українських депутатів, зокрема Ю. Романчука, запевняли їх у своєму прихильному ставленні до української справи. Формально це послужило підставою скласти угоду, яку назвали «новою ерою» [10, с. 421–422]. Її суть полягала у трансформації українсько-польського порозуміння в українсько-австрійсько-польське з відкриттям українським народом ширшого доступу до представницьких органів. Однак вигоди для українців з «нової ери» залишалися мінімальними. Коли на сесії Сейму в січні 1894 р. українські послы висловилися за безпосередні сеймові вибори з сільських громад, а не через вибраних осіб, за лібералізацію діяльності адміністрації, за застосування крайового бюджету до потреб української справи (шкіл, товариств, культурних установ, церкви) то намісник К. Бадені заявив, що він угоди не укладав і робитиме, що потрібно [3, с. 276]. Отже, після зацікавлення українськими справами у 1887–1890 рр., дії Відня на початку 90-х рр. по реалізації домовленостей стають нерішучими і вкрай обережними. На низький темп реалізації центральним і крайовим урядами українських вимог значний вплив мала зміна зовнішньополітичної ситуації. З усуненням безпосередньої загрози військового конфлікту з Росією інтерес Відня до українського питання значно зменшився. Українці втрачають сподівання на підтримку Відня і для бодай часткового задоволення потреб мусили апелювати до поляків [5, с. 18].

У 1895 р. адміністрація краю допустилася серйозних зловживань під час виборів до Галицького Сейму. Народовська організація Народна Рада організувала велику делегацію до цісаря, що складалася з 221 особи. Делегація мала висловити скаргу на галицьку адміністрацію за її свавільну поведінку, фальсифікацію результатів голосування. Цісар усю делегацію не прийняв, а лише її кількох представників на чолі з Євгеном Озаркевичем, вислухав скаргу і прочитав промову, зазначивши, русини, так тоді було прийнято називати українців, «близькі його серцю». Апогеєм українсько-

польського протистояння під час виборів стають так звані «баденівські» вибори у березні 1897 року до Віденського парламенту, що супроводжувались особливо брутальними правопорушеннями. Вибори проведено з допомогою війська і поліції, що призвело до 10 убитих, 19 поранених і понад 800 громадян ув'язнених [4, с. 26]. До парламенту увійшло 63 поляки і 9 українців. Результати політики К. Бадені в українському питанні стали основою остаточного провалу політики «нової ери». Вибори до польського сейму у 1895 та 1897 рр. відзначилися масовими зловживаннями та підкупамі з боку польської адміністрації. Відтоді українсько-польське порозуміння стало безнадійною справою, хоча серед українців і поляків були політики, які усвідомлювали необхідність мирного вирішення цієї проблеми. Ці вибори остаточно закріпили важливі зміни в політичній свідомості українців, зокрема переконання, що реальну рівноправність можна здобути лише власними силами, а не з допомогою Відня чи поляків. Безкарність зловживань зі сторони намісника і польських політиків активізувала українців до нової політичної боротьби. Дія зняття напруги цісар Франц Йосиф 28 листопада 1897 р. звільнив К. Бадені з посади намісника [11, с. 63–65].

Тому особливої інтенсивності у Галичині початку ХХ ст. набуло питання проведення виборчої реформи, згідно з якою люди мали змогу отримати право на рівне, загальне, безпосереднє та таємне голосування. Ці настрої були притаманні не лише українцям, але й іншим народам, що входили до складу імперії.

Під тиском численних зібрань та віч, проведених на різних землях Австро-Угорщини, та парламентарів прем'єр-міністр М. Бек 27 січня 1907 р. був змушений прийняти закон про вибори до австрійського парламенту на основі загального виборчого права. Перші вибори в Галичині, проведені на основі цього закону надали галицьким українцям 27 мандатів, буковинським – 5 за загальної кількості парламентарів у 516 членів. Результатом прийняття нового виборчого закону стало значне поживлення політичного життя українців у Галичині [12, с. 61–62].

Вибори у 1907 та 1911 рр. відбувалися вже за новою виборчою ординацією. Серед політиків, які працювали у Львові і стали депутатами парламенту, були національні демократи В. Будзиновський (співпрацівник газети «Діло»), С. Дністрянський (професор Львівського університету), священник Й. Фолис, О. Колеса (професор Львівського університету), К. Левицький (адвокат у Львові), В. Охримович (редактор «Діла»), М. Петрицький (редактор львівського часопису «Гайдамаки»), Ю. Романчук (професор Львівської гімназії), соціаліст С. Вітик (редактор соціал-демократичного часопису «Земля і воля»). Подібним було партійне співвідношення української парламентарної репрезентації і за наслідками виборів 1912 р. [1].

Незважаючи на умови терору, в яких проводилися усі вибори на галицьких землях, кількість українських послів до парламенту та Галицького сейму постійно збільшувалася. Про високу політичну свідомість українських виборців і їхнє прагнення мати власну репрезентацію у парламенті, яка була б здатна зрозуміти потреби українського населення і захистити його інтереси у сеймі, свідчать результати виборів до Галицького сейму, проведених 30 червня 1913 р., згідно з якими українцям належав вже 31 мандат [3, с. 289].

На думку дослідника І. Чорновола поляки старанно сприяли формуванню враження про Сейм як про установу передовсім галицьку, польсько-українську. Особливо у цьому був зацікавлений Відень: символічно, що цісар завжди призначав заступником маршалка лише українця [7, с. 46].

У липні 1914 року австрійський імператор Франц-Йосип I санкціонував новий виборчий закон, розпустив Галицький сейм і призначив нові вибори на жовтень 1914 року. Це мало стати початком політичної автономії українців в Галичині, якої прагнули українські політичні сили в Австро-Угорщині. Проте у зв'язку з початком Першої світової війни закон про вибори до галицького сейму 1914 р. чинності не набув.

В цілому розширення виборчого права, значна активізація національних рухів сприяла формуванню наприкінці XIX – початку XX століття українського громадянського суспільства в Галичині, яке не тільки повністю зберегло свою структуру в умовах Другої Речі Посполитої, але й розвивалося попри несприятливу політику польської влади.

Список використаних джерел

1. Діло. – 1907. – 3 червня. – Ч.113.
2. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914 рр. [Текст] / К. Левицький. – Львів: Накладом власним з друкарні о. Василян у Жовкві, 1926. – 736 с.
3. Макаруч С. Громадсько-політичний центр західноукраїнського краю [Текст] / С. Макаруч // Львів. Історичні нариси. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1996. – С.267–290.
4. Мороз В. Україна в XX столітті / В. Мороз. – Тернопіль, 1992.
5. Мудрий М. Українсько-польські відносини в Галичині у 1867–1890 роках: політичний аспект: автореф. дис. канд. іст. наук [Текст] / М. Мудрий. – Львів: ЛДУ ім. – 27 с.
6. Плекан Ю. Польсько-українські взаємини на початку XX століття у Галичині [Текст] / Ю. Плекан // Питання історії України: Збірник наук. статей кафедри історії України Чернівецького нац. ун-ту імені Юрія Федьковича. – Чернівці: «Зелена Буковина», 2006. – Т.9. – С.94–99.
7. Чорновол І. Українська фракція Галицького крайового сейму 1861–1901 рр. (нарис з історії українського парламентаризму) [Текст] / І. Чорновол. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2002. – 288 с.
8. Чорновол І. Польсько-українська угода 1890–1894 рр. [Текст] / І. Чорновол. – Львів: Львівська академія мистецтв, 2002. – 247 с.
9. Сухий О. Галичина: між Сходом і Заходом: Нариси історії XIX – початку XX ст. [Текст] / О. Сухий. – Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1999. – 226 с.
10. Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu: Papiery Polanowskich: sygn.: 7921/II.
11. Siwicki M. Dzieje konfliktów polsko-ukraińskich [Текст] / M. Siwicki. – Warszawa, 1992.
12. Jastrzębski S. Zarys historii wzajemnych stosunków polsko-ukraińskie od czasów najdawniejszych do współczesności (X – XXI w.) [Текст]. – Katowice, 2011.

References

1. Dilo. – 1907. – 3 chervnja. – Ch.113.
2. Levyč'kyj K. Istorija politychnoi' dumky galyč'kyh ukrai'nciv 1848–1914 rr. [Текст] / K. Levyč'kyj. – L'viv: Nakladom vlasnym z drukarni o. Vasylian u Zhovkvi, 1926. – 736 s.
3. Makarchuk S. Gromads'ko-politychnyj centr zahidnoukrai'ns'kogo kraju [Текст] / S. Makarchuk // L'viv. Istorychni narisy. – L'viv: Instytut ukrai'noznavstva im. I. Kryp'jakevycha NAN Ukrai'ny, 1996. – S.267–290.
4. Moroz V. Ukrai'na v XX stolitti / V. Moroz. – Ternopil', 1992.
5. Mudryj M. Ukrai'ns'ko-pol's'ki vidnosyny v Galyčyni u 1867–1890 rokah: politychnyj aspekt: avtoref. dys. kand. ist. nauk [Текст] / M. Mudryj. – L'viv: LDU im. – 27 s.
6. Plekan Ju. Pol's'ko-ukrai'ns'ki vzajemny na pochatku XX stolittja u Galyčyni [Текст] / Ju. Plekan // Pytannja istorii' Ukrai'ny: Zbirnyk nauk. statej kafedry istorii' Ukrai'ny Chernivec'kogo nac. un-tu

imeni Jurija Fed'kovyča. – Chernivci: «Zelena Bukovyna», 2006. – Т.9. – С.94–99.

7. Chornovol I. Ukrai'ns'ka frakcija Galyč'kogo krajovogo sejmu 1861–1901 rr. (narys z istorii' ukrai'ns'kogo parlamentaryzmu) [Текст] / I. Chornovol. – L'viv: Instytut ukrai'noznavstva im. I. Kryp'jakevycha NAN Ukrai'ny, 2002. – 288 s.

8. Chornovol I. Pol's'ko-ukrai'ns'ka ugoda 1890–1894 rr. [Текст] / I. Chornovol. – L'viv: L'viv's'ka akademija mystectv, 2002. – 247 s.

9. Suhyj O. Galyčyna: mizh Shodom i Zahodom: Narysy istorii' XIX – pochatku XX st. [Текст] / O. Suhyj. – L'viv: L'viv's'kyj nacional'nyj universytet im. I. Franka; Instytut ukrai'noznavstva im. I. Kryp'jakevycha NAN Ukrai'ny, 1999. – 226 s.

10. Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu: Papiery Polanowskich: sygn.: 7921/II.

11. Siwicki M. Dzieje konfliktów polsko-ukraińskich [Текст] / M. Siwicki. – Warszawa, 1992.

12. Jastrzębski S. Zarys historii wzajemnych stosunków polsko-ukraińskie od czasów najdawniejszych do współczesności (X – XXI w.) [Текст]. – Katowice, 2011.

Sheremeta O. M., candidate of historic sciences, associate professor of the department of philosophy and Ukrainian studies, Odeska National Academy of Telecommunication of O. Popov (Ukraine, Odesa), Sheremeta.oksana14@gmail.com

Ukrainian–Polish relations in Galicia and policies of the Austrian government late XIX – early XX century

The article analyzes the political situation in Galicia late XIX – early XX century. The author considered policy of the Austrian government in the Ukrainian–Polish confrontation. The factors which determined this politic and its impact on the development of Ukrainian national movement in Galicia are determined.

Keywords: parliament, curial system, electoral abuse, Galicia, Austrian Empire, public policy.

Шеремета О. М., кандидат исторических наук, доцент кафедры философии и краеведения, Одесская национальная академия связи им. О. С. Попова (Украина, Одесса), Sheremeta.oksana14@gmail.com

Українсько-польські відносини в Галичині та політика австрійського уряду кінця XIX – поч. XX в.

Анализується політичне положення в Галичині в кінці XIX – початку XX в. Автором розглядається політика австрійського уряду в українсько-польській протистоянні. Визначено фактори, які впливали на формування цієї політики та її вплив на розвиток українського національного руху в Галичині.

Ключеві слова: парламент, куріальна система, виборчі порушення, Галичина, Австрійська імперія, державна політика.

* * *

УДК 94(47+57)«1955/1985»:32

Бадер А. В., кандидат історичних наук, доцент кафедри політології та правознавства, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (Україна, Старобільськ), bader@meta.ua

МІСЦЕ ТА РОЛЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ПОЛІТИЧНІЙ СИСТЕМІ СРСР У СЕРЕДИНІ 1950–Х – СЕРЕДИНІ 1980–Х РР. (НА МАТЕРІАЛАХ ДОНБАСУ)

Досліджено місце, яке займала студентська молодь в політичній системі Радянського Союзу. Встановлено, що студентство активно долучалося до пропаганди існуючого режиму. Виокремлено основні види громадсько-політичної активності та продемонстровано негативне ставлення більшості з майбутніх спеціалістів до участі в них. Розкрито причини, що спонукали партійні та комсомольські структури залучати студентів до пропагандистської роботи. Виявлено, що політична активність студентської молоді була високою, однак реальної можливості впливати на прийняття державницьких рішень у цієї соціальної групи не було.

Ключові слова: політична система Радянського Союзу, студентська молодь, пропагандистська робота.

У зв'язку з розпочатою десталінізацією та частковою лібералізацією суспільно-політичного життя після 1953 р., політична система СРСР почала трансформуватись. Цей